

קול צופיין

קול צפ"ר נשאו קול יחדו ירננו

גיליון מס' 1016

ואתהנן תש"ף השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

למה לעולם בית המקדש עכשיו?

בית המקדש – השלמות של העולם

נוי של עולם

על מנת שנבין את הערך של בית המקדש, צריך להבין מה השפעתו. הגמרא מספרת על דוד המלך שלומד עם שמואל הנביא כי בית המקדש הוא היופי של העולם. "דָרַש רַבָּא, מַאי דְקָתִיב (ש"א ט) 'וַיִּבְרָךְ הוּא וְשִׁמּוֹאֵל, וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי־בְרָמָה'. וְכִי מָה עֲנִין 'בְּנֵי־בְרָמָה' אֲצֵל רַמָּה? אֵלָּא שְׁהִיוּ יוֹשְׁבֵי בְרָמָה וְעוֹסְקֵי בְּנוֹי שֶׁל עוֹלָם" (זבחים נד ע"ב). והסביר רש"י שם "למצוא מקום לבית הבחירה מן התורה".

לפני שלומדים על מידותיו ועל מקומו של בית המקדש, חשוב ללמוד שביית המקדש הופך את העולם לנאה יותר, ליפה יותר, למושלם יותר ולמותאם יותר. "שעסקו בשאלת בנין בית המקדש שיהפוך עולם מנוול לעולם נאה" (מאמרי הראיה ב).

שהרי נוי של אדם לא נובע מאיבר כזה או אחר שהוא יפה. היופי נמצא בפה, באף, בעיניים, ובמיוחד בהתאמה שביניהם. זה עניינו של בית המקדש, לתת לכל דבר את מקומו ולהפוך אותם למורקם אחד. "לעובדו שכם אחד", "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

כשנחרב בית המקדש בוכה רחל אמנו, ונאמר עליה: "קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים". למה דווקא ברמה? כי שם נגלה לדוד המלך יופיו של בית המקדש. ומי לנו מבין יותר ביופי מאשר רחל שהייתה יפת תואר ויפת מראה. ובית המקדש נבנה בחלקו של בנה בנימין (מאמרי הראיה שם).

שלום העולם תלוי במקדש

מחמת היכולת של בית המקדש להתאים את הכול למורקם אחד, נחשבת הקמת בית המקדש כעשיית שלום. כך מובא הנביא זכריה כי שנתיים אחרי שהחלו להקים את בית המקדש השני שולחים מבבל שר אָצָר וְרָגַם מֶלֶךְ וְאֶנְשָׁיו שאלה לכהנים ולנביאים בירושלים האם לצום בתשעה באב. מצד אחד הם עדיין בגלות, הגאולה לא שלמה. הבית השני עוד לא בתפארתו, עדיין לא נוהרים אליו כל הגויים ועם ישראל משועבד תחת מלכות פרס. מצד שני, נבואת ירמיהו על בניין הבית השני מתגשמת והולכת. "הָאֲבָכֶה בַחֲדָשׁ הַחֲמוֹשִׁי הַגָּדוֹל כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי זֶה כְּמָה שֶׁנִּסִּים" (זכריה ז א). זכריה משיב להם שהגאולה לא הולכת להיעצר: "עַד יִשְׁבוּ זִקְנִים וְזָקְנֹת

בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מוֹשְׁעֲתוֹ בְּיָדוֹ מֵרַב יָמִים: וּרְחֹבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יְלָדִים וְיִלְדוֹת מוֹשְׁחָקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ". הגשמים ירדו בעיתם והשדות יתנו תנובה. "כִּי־זָרַע הַשְּׁלֹם הִגִּפוּ תִתֵּן פְּרִיָהּ וְהָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְהַשָּׂמִים יִתְּנוּ טָלָם". כבוד גדול יהיה לעם ישראל מן העמים "וְהָיָה כְּאֲשֶׁר הָיִיתִם קְלָלָה בְּגוֹיִם בְּיַת הַיְהוּדָה וּבְיַת יִשְׂרָאֵל כִּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְהִיִּיתֶם בְּרָכָה אֶל־תִּירָאוּ תַחֲזֹקְנָה יְדִיכֶם".

צום עם ששון ושמה

אחרי שזכריה מסביר שאלוקים לא עושה חצי עבודה, הוא מוסיף ואומר: "כֹּה־אָמַר ה' צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוּדָה לְשִׂשׁוֹן וּלְשִׂמְחָה וְלִמְעֻדִים טוֹבִים וְהָאֲמֶת וְהַשְּׁלֹם אֶהְיֶה. הגמרא בראש השנה (יה ע"ב) שואלת: אם הימים האלה הם "ששון ושמחה", למה הוא ממשיך לקרוא להם "צום"? ומתרצת: "אָמַר רַב פִּפְא: הֵכִי קָאָמַר, בְּזִמְנֵי שִׁישׁ שְׁלֹם - יִהְיֶה 'לְשִׂשׁוֹן וּלְשִׂמְחָה'. יֵשׁ גְּזֵרָה - 'צוֹם', אֵין גְּזֵרָה וְאֵין שְׁלֹם, רְצו - מִתְעַנִּין, רְצו - אֵין מִתְעַנִּין".

רבנו חננאל מסביר שהכוונה במילה "שלום" היא בניין בית המקדש. "בזמן שיש שלום כלומר כל זמן שבית המקדש קיים - יהיה לששון ולשמחה". בעקבותיו מסביר כך הרמב"ן וכן הבית יוסף (תקנ) "יש שלום" - שבית המקדש קיים" וכך הם דברי הטור ונפסק בשולחן ערוך. לעומתם מפרש רש"י שם "שיש שלום" - שאין יד הגויים תקיפה על ישראל".

הסיבה שבגללה כל הפוסקים לא פירשו לפי הפשט היא בגלל שכל השאלה של שר אָצָר וְרָגַם מֶלֶךְ הייתה בעקבות בניין בית המקדש. אם כן, למה הגמרא לא אמרה במפורש שהצום תלוי בבניין בית המקדש? והתשובה היא כמו לעיל, העיקר הוא לא הבית והקרבתו. העיקר הוא ההשפעה הרוחנית של בית המקדש. וכמו שאומר הנביא ישעיה (א יא) "לָמָּה לִי רֹב זְבָחִים יֹאמַר ה' שְׁבַעֲתִי עֲלוֹת אֵילִים וְחֶלֶב מְרִיאִים וְדָם פְּרִים וּכְבָשִׂים וְעֵתוּדִים לֹא חִפְצָתִי".

זו הסיבה שבגללה הגמרא קוראת לבניין בית המקדש "שלום". וזה בדיוק המסר של זכריה והנביאים לשואלים מהגלות. בית המקדש הוא לא רק בית, בית המקדש הוא שלום. וכיוון שזה תפקידו, הם צריכים לעשות את תפקידם בהשכנת שלום ביניהם. "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת לֵאמֹר מוֹשְׁפֵט אֶמְתָּ שִׁפְטוּ וְחֻסַּד וְרַחֲמִים עֲשׂוּ אִישׁ אֶת־אֶחָיו: וְאֶלְמָנָה וְיָתוּם גְּר וְעָנִי אֶל־תְּעַשְׂקוּ וְרַעַת אִישׁ אֶחָיו אֶל־תְּחַשְׁבוּ בְּלִבְכֶם" (זכריה ז ט).

בעלי החיים מרגישים בחורבן

בירושלמי ברכות (פרק ב) מובא הסיפור על לידת המשיח בתשעה באב. "עונבדא הוה בחד יהודאי" מעשה ביהודי אחד "דהוה קאים רדי" שהיה חורש. "געת תורתיה קומוי" געה השור לפניו בצער "עבר חד ערביי ושמע קלה" עבר ערבי אחד ושמע את געיית השור "אמר ליה, בר יודאי בר יודאי שרי תורף ושרי קנאנף דהא חריב בית מקדשא" אמר הערבי: שחרר את השוורים מהמחרשה, כי חרב בית מקדש שלכם.

במדרש רבה (איכה פרשה א פסקה נא) מובא שהיהודי שואל את הערבי "מנא ידעת? א"ל ידעית מן געייתא דתורף". זאת אומרת שההשפעה של החורבן גרמה לפרה לגעות בצער. וגם הערבי מרגיש את החורבן בדרכו שלו.

השפעת החורבן על כל הבריאה

בישעיה מובא תיאור ההשפעה של החורבן. "הן ארְאֵלִים צְעֻקוּ חֲצָה מְלֹאכֵי שְׁלוֹם מִרְבִּינִי" גם המלאכים בשמים בוכים, "וְשָׁמוּ מְסֻלוֹת, שָׁבַת עֲבַר אֶרֶץ, הִפְרַת בְּרִית, מֵאֵס עָרִים לֹא תִשָּׁב אֲנוּשׁ". הארץ נחרבת, הדרכים שוממות, חיי אדם לא נחשבים. "אֲבַל אֲמַלְלָה אֶרֶץ, הִחְפִּיר לְבִנוֹן קִמְל, הִיָּה הַשָּׁרוֹן פְּעֻרָה וְנַעַר בְּשֵׁן וְכַרְמֶל". גם האדמה מפסיקה לתת את פריה בעין יפה (ישעיהו לג).

במסכתריים תבכה נפשי

ירמיהו הנביא אמר שגם הקב"ה בוכה על החורבן. "וְאֵם לֹא תִשְׁמְעוּהוּ בְּמִסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשִׁי מִפְּנֵי גוֹה" (ירמיה ג). הגמרא במסכת חגיגה (ה ע"ב) שואלת: "מאי בְּמִסְתָּרִים"? אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַ אֵינְיָא מְשַׁמְיָה דְרַב, מְקוּם יֵשׁ לוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁבוּכָה בוֹ, וְיִמְסְתָּרִים שָׁמוּ.

ומאי מְפַנֵּי גוֹה? אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַ יְצַחְקִי מִפְּנֵי גְאוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל - שְׁנִטְלָה מֵהֶם וְנִתְּנָה לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נַחְמֵנִי אָמַר, מִפְּנֵי גְאוּתָהּ שֶׁל מְלָכּוֹת שְׁמִים שְׁנִטְלָה. ושני הדברים הללו קשורים זה בזה. כי גאוות מלכות ה' מתגלה על ידי מעלתם של ישראל.

ממשיכה הגמרא ושואלת: "ומי איפא בכיה קמיה הקדוש ברוך הוא? והא אמר רב פפא, אין עצבות לפני המקום, שְׁנִטְלָה, וְדִהּ א טו) 'עוז וְחֲדָה בְּמִקְוֹמוֹ? לֹא קִשְׂיָא, הָא - בְּבִתֵּי גְאוּ, הָא - בְּבִתֵּי בְרָא". במסכתריים יש בכייה, בחוץ יש שמחה. ממשיכה הגמרא להקשות: והלא ראינו בבי אצל הקב"ה גם בחוץ בזמן החורבן. "ובבתי בראי ליפא עצבות?

וְהָא קְתִיב, (ישעיה כב) 'וְיִקְרָא אֶת-דְּנֵי הַ צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְכָבִי וְלְמִסְפָּד וְלִקְרָחָה וְלַחֲגוֹר שֶׁק' שְׁאֵנִי חוֹרְבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ - דְּאִפְלוּ מְלֹאכֵי שְׁלוֹם בְּכוֹ, שְׁנִטְלָמוּ, (שם לג) 'הן ארְאֵלִים צְעֻקוּ חֲצָה מְלֹאכֵי שְׁלוֹם מִרְבִּינִי".

במאמר מוסגר נציין, שיש לשים לב שהגמרא מקשה מהמזמור בדברי הימים שבו נאמר "הוֹד וְהִדְרָל לְפָנָיו עֹז וְחֲדָה בְּמִקְוֹמוֹ". המזמור הזה נמצא גם בתהלים (צו) בשינויים קטנים, ולכן הוא נקרא שם שיר חֲדָשׁ. אחד מהשינויים הוא שכתוב בתהלים "הוֹד וְהִדְרָל לְפָנָיו עֹז וְחֲדָה בְּמִקְדָּשׁוֹ". הסיבה לכך היא כי המזמור בדברי הימים נאמר על השלב שלפני בניין בית המקדש, השלב שבו מעלים את הארון לירושלים. המזמור בתהלים הוא אחרי השינוי שנעשה כדי שיתאים לשיר בבית המקדש הבנוי. לכן הביאה הגמרא את הפסוק מדברי הימים, ללמד כי גם לפני בניין הבית יש עֹז וְחֲדָה בְּמִקְוֹמוֹ.

משבטלה סנהדרין - בטל השיר

על המשך ההשפעה של חורבן הבית מתארת המשנה במסכת סוטה (מא ע"א) את הנפילה הגדולה שהייתה בעולם בזמן החורבן. "משבטלה סנהדרין - בטל השיר מבית המשתאות, שנאמר: בשיר לא ישתו יין וגו'". כשיש מערכת משפט אמיתית ועילה, אין עוול, יש צדק, יש סיבה לשמוח והשירה תרומם את האדם. אם אין צדק ואין מי שירומם את עם ישראל, השירה תהיה שירה של ניתוק, שירה על עריות והפקרות, שירה שעלולה ליצור ירידה אחר ירידה.

גם נביאיך לא מצאו חזון מה

הגמרא ממשיכה ואומרת כי "משמתו נביאים הראשונים - בטלו אורים ותומים". אחת הצרות הגדולות של הגלות היא חסרון הנבואה. חסרון הקשר הישיר בינינו לבין הקב"ה. כך מקונן ירמיהו במגילת איכה "מְלַכָּה וְשָׂרִיָּה בְּגוֹיִם - אֵין תוֹרָה, גַּם נְבִיאֵיָהּ לֹא מְצָאוּ חֲזוֹן מֵה". (ב ט). כשאין נבואה - אין אורים ותומים. שהאורים האורים והתומים היו מאירים אותיות. ואם אין נביאים שיכולים לצרף את האותיות למילים ומשפטים - אין משמעות לאורים ותומים. לכן הם בטלו.

משחרב בהמ"ק - בטל השמיר

ממשיכה המשנה ואומרת: "משחרב בהמ"ק - בטל השמיר". השמיר הוא הכלי שאיתו בונים מקדש. השמיר הוא הדבר הרך ביותר שיכול להתגבר על הדבר הקשה ביותר. ויש פה חידוש, לא שוברים את הדבר הקשה בדבר יותר קשה ממנו, אלא בדבר רך. כעין מה שנאמר "בְּאֶרֶץ אִפְיִם יִפְתָּה קֶצֶץ וְלִשׁוֹן רֶכֶה תִּשְׁבֵּר גֶרֶם" (משלי כה טו). זו דרכו של בית המקדש, לא להרוג ולשפוך דמים אלא לתקן את הרשעה באמצעות רך.

לכן נקרא שמו מוריה. גם על שם המור הטוב שיוצא משם, וגם על שם המורא שיוצא משם לאומות העולם. "ששומעין גדולות ישראל וירושלים ומתפחדים עליהם" (רשי תענית טו ע"א). וכך היה באמת בימי שלמה המלך: "וְשָׁלוֹם הָיָה לוֹ מִכָּל עִבְדָיו מִסְבִּיב" (מלכים א, ה ד); "וַיִּגְדַּל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִכָּל מְלָכֵי הָאָרֶץ לְעֹשֶׂר וּלְחֻכְמָה: וְכָל הָאָרֶץ מִבְּקָשִׁים אֶת פְּנֵי שְׁלֹמֹה לְשִׁמְעֵ אֶת חֻכְמָתוֹ אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים בְּלִבּוֹ" (מלכים א, י כג).

הכוח להכריע את הרוע בלי כלי נשק נעלם בעת חורבן הבית. מרגע החורבן, הדרך לנצח דבר קשה היא באמצעות דבר קשה הימנו. כך העולם כל פעם מייצר כלי נשק משחיתים יותר ואימתניים יותר כדי לנצח את כלי הנשק האימתניים שהיו לפנייהם. כשייבנה בית המקדש "לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה", כי אין בשביל מה ללמוד יותר מלחמה. אפשר להכניע את הרוע באמצעות הגדולה.

איך השמיר חוקק באבני החושן

בגמרא (סוטה מח ע"ב) מסופר על החקיקה באבני החושן "אבנים הללו אין כותבין אותן בדיו, משום שנאמר: פתוחי חותם, ואין מסרטין עליהם באיזמול, משום שנאמר: במלואותם, אלא כותב עליהם בדיו, ומראה להן שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהן, כתאינהן זו שנבקעת בימות החמה ואינה חסירה כלום, וכבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים ואינה חסירה כלום". ממשיכה הגמרא ומספרת לנו שהשמיר הוא מיסוד הבריאה "ת"ר: שמיר זה ברייתו כשעורה, ומששת ימי בראשית נברא, ואין כל דבר קשה

דרכו של בית המקדש היא לא להרוג ולשפוך דמים, אלא לתקן את הרשעה באמצעות רך. לכן נקרא שמו מוריה. גם על שם המור הטוב שיוצא משם, וגם על שם המורא שיוצא לאומות העולם

יכול לעמוד בפניו. במה משמרין אותו? כורכין אותו בספוגין של צמר, ומניחין אותו באיטני של אבר (קופסה של עופרת) מליאה סובי שעורין".

משחרב בית המקדש בטלה המתיקות

עוד אומרת המשנה, כי משחרב בית המקדש בטל "נופת צופים". ועוד שם "העיד רבי יהושע, מיום שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אִין יוֹם שֶׁאִין בוּ קָלְלָהּ, וְלֹא יָרַד הַטֵּל לְבָרְכָהּ, וְנִטְל טַעַם הַפְּרוֹת. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, אִף נִטְל שְׁמֵן הַפְּרוֹת". הרמב"ם בפירושו המשניות אומר שהכוונה היא ל"פירות ארץ ישראל וכן אנו מוצאים אותם היום בעונות". בדף על דף הביא בשם הרב קנייבסקי שליט"א כי כבר היום ניכר טעם ומתיקות פירות ארץ ישראל. שכשמביאים פירות מחו"ל אין טעמם כטעם פירות ארץ ישראל שמשוברים ביותר.

משחרב בית המקדש בטל הוזהר

עוד שם בגמרא: "אמר רבי אמי: משחרב מקדש ראשון - בטלה שירא פרנדא (סוג משי משובה) וזוכית לבנה שהיא שקופה ביותר. תניא נמי הכי: משחרב מקדש ראשון - בטלה שירא פרנדא, וזוכית לבנה, ורכב ברזל; ויש אומרים: אף יין קרוש הבא משניר, הדומה כעגולי דבילה". ללמוד שהחורבן פגע גם בזוך של הבגדים וגם בזוך של הזוכית, וגם בעוצמה של כלי הברזל. ובימינו אנו רואים שכל הדברים הללו מתחילים כבר לחזור. כנראה שהנה זה עומד אחר כתליו.

משחרב בית המקדש, פסקו אנשי אמונה

עוד אומרת הגמרא כי משֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ "בָּטַל הַשְּׁמִיר וְנִפְּת צוּפִים, וּפְסָקוּ אַנְשֵׁי אֲמוֹנָה", שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים יב) "הוֹשִׁיעָה ה' כִּי גָמַר חֲסִיד כִּי פִסּוּ אֲמוֹנִים מִבְּנֵי אָדָם". ובגמרא הסבירו כי מדובר באנשים שיש להם אמונה אבל היא לא במדרגה הנכונה. "אמר רבי יצחק: אלו בני אדם שהן מאמינים בהקב"ה; דתניא, רבי אליעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר - אינו אלא מקטני אמונה". רבי אליעזר בן הורקנוס נקרא כאן ובמקומות בודדים אחרים בשם רבי אליעזר הגדול, כי הוא בא ללמד אותנו מהי גדולת של אמונה.

צדיקים קטני אמונה

ממשיכה הגמרא ואומרת שיש אפילו צדיקים שהם קטני אמונה "היינו דאמר ר' אלעזר, מאי דכתיב: כִּי מִי בָּז לְיוֹם קְטָנוֹת? מִי גַרַם לְצַדִּיקִים שִׁיתְּבוּבוּ שׁוֹלְחַן לַעֲתִיד לְבָא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקב"ה". רש"י בפירושו לזכריה (ד) מסביר שמדובר בצדיקים שבכו בזמן ייסוד הבית השני ובכיתם עצרה את בנינו, כמבואר בתחילת עזרא.

"שיסד הבית אשר הוקטן בעיניהם כמו שנאמר (בעזרא ג) וְרַבִּים מִהַכְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּם וְרֵאשֵׁי הָאֲבוֹת הַקְּהָלִים אֲשֶׁר רָאוּ אֶת־הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן בְּיָסְדוֹ זֶה הַבַּיִת בְּעֵינֵיהֶם בְּכִים בְּקוֹל גָּדוֹל. וּבְנֹבוֹת חָגִי (ב) מִי בָכָם הַנֶּשְׂאָר אֲשֶׁר רָאָה אֶת־הַבַּיִת הַזֶּה בְּכַבּוֹד הָרִאשׁוֹן וְמָה אֲתֶם רֹאִים אֹתוֹ עַתָּה, הֲלֹא כְמֹהוּ כְּאִין בְּעֵינֵיכֶם". הסיבה לבכי שלהם, כפי שמעיד הפסוק, היא שהם זכרו את הבית הראשון במלוא הדרו, ורואים כעת את ההתחלה הקטנה של הבית השני.

משמעו הבכי היא שהם לא מאמינים שה' ישלים את נבואתו ויבנה את הבית השני כהבטחתו "גדול יהיה הבית הזה האחרון מן הראשון". על חוסר האמונה הזה נאמר "בטלו אנשי אמונה". מכאן למדנו שיש קשר הדדי בין האמונה לבניין הבית. האמונה הגדולה בונה את בית המקדש, ובית המקדש מביא את האמונה הגדולה. זה מה שאומר ישעיהו הנביא וְהָיָה אֲמוֹנַת עַמֶּיךָ וְעִיף חֶסֶן יְשׁוּעַת חֲכָמַת וְדַעַת יְרֵאתָ ה' הִיא אוֹצְרוֹ" (לג, ו),

שהאמונה היא החוזק של הישועה והיא נקנית בחכמה ודעת ויראת ה'.

מחיצה של ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים

אמונה בקטנות מוחין גורמת לניתוק מה'. כמו שאומרת הגמרא (ברכות ל"ב ע"ב): "וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נִנְעְלוּ שַׁעְרֵי תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר, (איכה ג) גַּם כִּי אָזַעַק וְאֶשְׁוֹעַ, שְׁתָּם תְּפִלְתִּי". ועוד על המחיצה הזו "וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נִפְסְקָה חוֹמַת בְּרִזָּל בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאֲבֵיהֶם שְׁבַשְׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר, (יחזקאל ד) וְאֵתָה בֵּן אָדָם קַח לָךְ מַחְבַּת בְּרִזָּל, וְנָתַתָּ אוֹתָהּ קִיר בְּרִזָּל בֵּינְךָ וּבֵין הָעֵיר".

ואיך מביאים גאולה? מביאים תפילה יותר חזקה. "וְאִף עַל פִּי שֶׁשְׁעֵרֵי תְּפִלָּה נִנְעְלוּ, שַׁעְרֵי דַמְעָה לֹא נִנְעְלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר, (תהלים לט) שְׁמְעָה תְּפִלְתִּי ה' וְשׁוֹנְעֵתִי הַאֲזִינָה אֶל דַּמְעֹתַי אֵל תִּתְּרֵשׁ". וכן בגמרא "אמר רבי חנין, אמר רבי חנינא, כל המאריך בתפלתו, אין תפלתו חוזרת ריקם, מנא לן? כמלשה רבנו, שֶׁנֶּאֱמַר, (דברים ט) וְאֶתְּפֹלֵל אֶל ה', וְכָתִיב בְּתַרְיָה, (שם) וַיִּשְׁמַע ה' אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהִיא".

כל החסרונות הללו יתמלאו בבניין הבית השלישי

אנחנו מזכירים את כל החסרונות הללו כדי שנבין אילו מעלות גדולות אנחנו עתידים לקבל כשיבנה בית המקדש. וזאת התפילה שלנו בברכת "רצה" בתפילת "ח שם אנחנו מתפללים על הסרת מחיצות הברזל. שם אנו מבקשים גם על השבת העבודה לדביר ביתך ושם אנו מתפללים על קבלת התפילות. "ותפילתם מהרה באהבה תקבל ברצון".

חכמינו
בגמרא
קוראים לבית
המקדש בשם
"נזיון של
עולם", כי
בית המקדש
הופך את
העולם לנאה
יותר, יותר,
למושלם יותר
ולמותאם
יותר

יום הולדת המשיח ביום חורבן המקדש

לידת המשיח בתשעה באב

הזכרנו לעיל את הסיפור על היהודי שחרש וגעתה פרתו, ובגמרא שם בירושלמי מובא המשך הסיפור. "געת זמן תניינות, אמר ליה בר ינדאי בר ינדאי קטור תונריק וקטור קנקניק דקא יליד מלכא משיחא" געה השור פעם שנייה, אמר לו הערבי, קשור את השוורים למחרשה, כי משיח שלכם נולד ויש לך בשביל מה לחרוש ולזרוע, יש לכם עתיד.

"אמר ליה, מה שמיה? מנחם. אמר ליה ומה שמיה דאבוי? אמר ליה תתקנה. אמר ליה, מן הן הוא? אמר ליה, מן בירת מלכא דבית לחם יהודה". הסביר הערבי ליהודי כי המשיח שנולד נמצא במקום שבו נולד דוד המלך. בבירת המלך בבית לחם יהודה.

חיתולים לילדים בדרך לגאולה

הבין היהודי שלא לחינם שלח לו הקב"ה שליח לבשר על לידת המשיח, הוא צריך לעשות עם הבשורה הזאת משהו מועיל. על כן הוא מוכר את שורו וכלי המחרשה "אזל, זבין תורוי וזבין קנקניו" והולך להשקיע בילדי ישראל שמהם תבוא הגאולה "וְאֵיתְעַבֵּיד זְבִין לְבָדִין לְמִיּוֹנְקָא", הלך למכור חיתולים לילדים. "וְהָיָה עֵייל קְרִיָּה וְנִפְקָא קְרִיָּה עַד דְּעַל לְהָוָה קְרִתָּא" והיה הולך ממקום למקום למכור חיתולים עד שהגיע לבירת מלכא דבית לחם יהודה "וְהָיָה כֹּל נְשִׂיאָא זְבָנָו, וְאֵימָה דַמְנָחָם לֹא זְבָנָהּ" והיו כל הנשים קונות ממנו, והאימא של מנחם לא קנתה "שְׁמַע קֶלֶן דְּנְשִׂיאָא אֶמְרוּן, אֵימִיה דַּמְנָחָם אֵימִיה דַּמְנָחָם, אֵינִי זְבָנִין לְבָרְךָ" שמע קול הנשים קוראות לאימא של מנחם שתבוא לקנות לבנה חיתולים.

סיפורים על הרב זצ"ל

חתונה מול הר הבית

סיפר הרב אריה ליפו: זכינו והרב מרדכי אליהו זצ"ל ערך לנו את החופה. אשתי ואני רצינו מאוד להתחתן במקום הכי קרוב לבית המקדש. חשבנו למצוא מקום בעיר העתיקה או בדוידסון ליד שערי חולדה, אבל לא הצלחנו לקבל אישורים. המקום הכי קרוב היה בטיילת ארמון הנציב, ושם הרב אליהו זצ"ל ערך את החופה שלנו. שמונה שנים אחר כך הייתה עצרת בכותל עם מרן הרב אליהו, לפני הפיגוע במרכז הרב. היו שם אלפי אנשים, שחלקם ניגשו אליו אחרי התפילה. גם אני ניגשתי לקבל ברכה ונשקתי לו את היד, הוא הסתכל עלי ואמר: אתה התחתנת מול הר הבית.

הפתיע שהרב זכר את החתונה מלפני שמונה שנים, וריגש אותי לזכור שהמקום הוא לא ארמון הנציב אלא "מול הר הבית". זאת הייתה המילה האחרונה ששמעתי ממנו. וזאת הצוואה שלו אלי. הוא נתן לי בה את הייעוד של החיים שלי, לכסוף לגאולת ציון, גאולת המקדש, גאולת הר הבית.

פסיקה לכוהנים אחרי בניית הבית

סיפר הרב שמואל כ"ץ: זכינו שהרב זצ"ל הגיע אלינו, לאולפנת "חורב" בירושלים, מספר פעמים, או לפני ראש השנה או לפני חג הפסח. בפעם האחרונה שהוא ביקר אצלנו, היה זה לפני חג הפסח. השיחה הייתה נפלאה, כרגיל מתובלת במדרשי חז"ל, הלכות וסיפורים שריתקו מאות תלמידות מכיתה ז' ועד כיתה י"ב.

הרב זצ"ל סיים את שיחתו והתכוון לרדת מהבימה, אך עצרתי בעדו. רציתי להביע הערכה ולהודות לו בפני כל התלמידות, על שהתפנה מכל עיסוקיו הרבים שלפני החג ונאות לבוא אלינו. איחלתי לו ולנו, שזוכה לאכול עוד השנה מהפסחים ומהזבחים, והוספתי שאם מחר ייבנה בית המקדש, ככהן יהיה עלי להקריב את קורבן הפסח. אמנם איני בקיאה מספיק בהלכותיו, אך איני מוטרד מכך, כי כל שאלה וספק שיתעוררו לי אוכל לשאול מיד את הרב מרדכי אליהו.

הרב זצ"ל שמע זאת, ניגש חזרה למיקרופון, ואמר בפני כל התלמידות: "הרב כ"ץ, אתה טועה, לא אני אפסוק לכם! כאשר ייבנה בית המקדש ויבוא המשיח, יקומו לתחייה משה ואהרן, והם יפסקו לכם, הכהנים!" איזו ענווה. זה היה שיעור מדהים של "שעת מחנה" שארך פחות מדקה, אך היה בו מסר נפלא לכל החיים.

תשובה כהלכה

אעא ע'ני א'ס המחן. לפני הרבה שנים שמעתי סגולה מחברה שאומרים בתפילת עמידה לפני ה"היו לרצון" ו"עושה שלום" את המסור " שיר המעלות אשא עיני", זו סגולה לחתן צדיק. כבר שנים שאני עושה זאת. אשמח לדעת אם יש לזה מקור. זו באמת סגולה טובה. יהי רצון שיהיה לך ולכל המתפללים לך זיווג הגון בקרוב. יש גם המלצה של הרב אבא זצ"ל להתפלל תפילת מנחה בכותל המערבי ולהרבות שם בתפילה לזיווג.

ק'נה ק'תלי י'תיס ס'ק'י ל'סלחן. כבוד הרב, בעלי ואני מנסים כבר זמן רב להביא ילדים בעולם, ולצערנו אנתח חוויים שוב ושוב כישלונות. הייאוש כבר מתחיל לכרסם בנו. האם יש לרב תפילה בנושא, שתעודד את רוחנו? בשמחה. ברכה והצלחה עד בלי די. להלן נוסח התפילה: יהי רצון מלפניך, ה' א-ל-להינו ו-א-ל-ל-ה' אבותינו, ש'תשרך ש'כינתך ב'בית ה'זך ו'תטיע לנו (אשתי/איש) כ"פ ואני כ"פ) ל'בנות ב'ת ב'ששון ו'שמחה. בית מלא ילדים, בית ש'ישיר בו תמיד הגלה ו'קרנה ה'דיצה ו'הפדוה. בית מלא ק'דשה ו'טהרה. בית מלא ב'ברכה ה'. ש'קרב ג'אלתם של ישראל. אגא ה', זכה אותנו ל'חיות ב'אהבה ו'אחווה שלום ו'רעות. זכה אותנו לש'מח א'חד ב'שני. זכה אותנו ב'פרנסה טובה. זכה אותנו ב'בנים ו'בנות ב'ריאים ו'שלמים ו'יתקיים ב'נו 'אש'תך כ'גפן פ'רה: ב'ר'קני ביתך ב'ניך כ'שתלי י'מים ס'ביב ל'ש'לחך. ו'נדע אנו וכל ישראל ש'מחה, ו'נזכה ל'ג'לה של'מח. אמן פ' יהי רצון.

אמר, "בעיני אָנָּא מיחנְקוֹנְיָה סנאיהון ד'ישְרָאֵל, דְּבִיּוֹמָא דְּאַיְתִּילִיד אִיְהוּב בֵּית מוֹקְדָּשָׁא" רוצה אני לחנוק כל שונאיהם של ישראל, והיא התכוונה שרוצה לחנוק את בנה מנחם, כי ביום שהוא נולד - נחרב בית המקדש.

הסיפור על אם שרוצה לחנוק את בנה הוא תמיד סיפור מזעזע, עוד יותר מזעזע הוא שהבן הזה הוא המשיח שנולד ממנה וגדל בבית שלה והיא לא מאמינה בו ושונאת אותו. מבין האיש כי השליחות שלו היא להביא את האם לאמונה בבנה. "אָמַר לִיה רְחִיצִיא אַנְּן דְּבְרָגְלִיה תְּרִיב וּבְרָגְלִיה מְתְבַנִּי". בטוח אני שלרגליו נחרב הבית ולרגליו הוא נבנה.

פירוש המילה "בְּרָגְלִיה" היא לא "בגללו" אלא לפי קצב ההליכה שלו. כמו שאומר יעקב לעשו: "וְאֲנִי אֶתְנַחֵלָה לְאִטִּי לְרַגְלֵי הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר לִפְנֵי וּלְרַגְלֵי הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר אָבֵא אֶל אֲדֹנָי שְׁעֵירָה" (בראשית לג יד). ופירוש רש"י, לפי הקצב של הילדים. "לפי רגליהם שהם יכולים לילך". גם כאן אומר האיש לאם הילד, לפי הקצב של הילד שלך יבנה בית המקדש, לכן תשקיעי בו.

אבל האמא מסרבת להאמין ולא רוצה לקנות חיתולים לבן השנוא הזה "אָמַר לִיה, לִית לִי פְרִיטִין" אמרה לו, אין לי פרוטות, אין לי מעות, לשלם לך. "אָמַר לִיה, וְהוּא מָה אִיכְפַת לִיה" לא אכפת לי הכסף "אִיתִי זֹבְגִין לִיה, אִין לִית קוּמְקָּ דִין יוֹמָא דִין בְּתָר יוֹמִין אַנְּא אֲתִי וְנָסִיב" קני עכשיו ואם אין לך מעות ביום זה, אבוא אלייך בעוד כמה ימים ואקח את הכסף.

לא הגיע זמנו

"בְּתָר יוֹמִין יַעֲלֵא לְהֵיאָא קְרָתָא" כעבור כמה ימים נכנס האיש לאותה עיר "אָמַר לָהּ, מָהוּ מִינְיֹקָא עֲבִיד?" שאל את האימא: מה קורה עם התינוק? "אָמַר לִיה, כֹּזן שְׁעֵתָא דְחִמְיָתִנִּי, אַתָּון רֹחוּן וְעִלְעוּלִי וְחִסְפִּינִיָּה מִן דְּיִי" אמרה לו, מאותה שעה שנתת לי את החיתולים לתינוק באה רוח סערה וחטפה אותו מידי ונעלם ממני.

במדרש איכה רבה כתוב שאמר לה "ולא כך אמרית לך דעל ריגלוי חרב ועל רגלוי מתבני". אמר לה: אמרתי לך. לפי הקצב של הילד נחרב המקדש ולפי הקצב שלו הוא יבנה.

התגברות על הייאוש בדרך למשיח

הרבה משיחים נעלמו לעם ישראל באופן הזה, כי לא היינו מוכנים. זאת הסיבה שרב נחמן בר יצחק קורא למשיח "בְּרִ נְפִלִי", הבן שנולד אחרי נפלים רבים. וכך בגמרא: "אָמַר לִיה רַב נְחֻמָּן לְרַב: מִי שְׁמִיעַ לָךְ אֵימַת אֲתִי בְּרִ נְפִלִי? הָאֵם שְׁמַעְתִּי מַתִּי בָּא בַר נַפְלִי? שָׂאֵל אוֹתוֹ רַב מִי זֶה בְּרִ נְפִלִי? עוֹנָה לוֹ רַב נְחֻמָּן: קְשִׁיחַ. מַמְשִׁיחַ וּמִקְשָׁה רַב: לְמִשִּׁיחַ אַתָּה קוֹרָא בְּרִ נְפִלִי? אָמַר לוֹ: כֵּן. דְּקִתִּיב (עמוס ט, יא): בְּיֹם הַהוּא אֶקְרָא אֶתְ סֶפֶת דְּדוּד הַנּוֹפֵלַת. עוֹנָה רַב לְשִׂאלָה וְאוֹמַר כִּי בְדוֹר הַגּוֹאֵלָה יֵשׁ הַרְבֵּה סִיבּוֹת לַיַּיאוּשׁ: "הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דּוֹר שְׁבֹן דְּדוּד בָּא בּוֹ, תְּלִמְיָדִי חֲכָמִים מְתַמְעָטִין, וְהִשְׁאַר עֵינֵיהֶם כְּלוֹת בִּיגוֹן וְאַנְחָה, וְצָרוֹת רְבוֹת וְגַזְרוֹת קְשׁוֹת מְתַחְדָּשׁוֹת, עַד שְׁהִרְאֻשׁוֹנָה פְּקוּדָה, הַשְּׁנִיָּה מְמַהֲרַת לְבֵּא" (סנהדרין צו ע"ב).

אל תגעו במשיחי - אלו תינוקות של בית רבן

חכמינו מספרים לנו את הסיפור הזה, כדי שלא נעשה כמו אותה אימא של המשיח שהתייאשה מבנה, אלא נאמין בבנינו ונשקיע בהם, כי מהם תבוא הגאולה. לכן אומר רב במסכת שבת (קט ע"ב): "אמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב 'אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו' אל תגעו במשיחי - אלו תינוקות של בית רבן. 'ובנביאי אל תרעו' - אלו תלמידי חכמים".

ויצא חטך מגזע ישי

בסיום הסיפור בגמרא בירושלמי כתוב: "אָמַר רַבִּי בּוּן, מָה לָנוּ לְלַמּוּד מִן הַעֲרֵבִי הַזֶּה? וְלֹא מִקְרָא מְלֹא הוּא (ישעיה י, לד) "וְהִלְבַּנּוּן בְּאֲדִירֵי יָפוֹל". מָה כְּתִיב בְּתַרִּיהָ? (שם יא, א) "וַיִּצֵא חֹטֵר מִגְּזַע יִשְׁשִׁי". כל זה בא ללמד כי אחרי חורבן בית המקדש שנקרא לבנון, ייוולד המלך המשיח. וכל זה הוא כיוון שכל מטרת החורבן הייתה לבניין ולא להרס. יהי רצון שזוכה לראות עין בעין במהרה בימינו, אמן.